

El Carnaval de Sitges

DURANT L'ÚLTIM QUART DE SEGLE XX

AUCA DEL CARNES

Josep Milán i Parellada

Els primers anys de la dècada dels setanta la disbauxa carnavalesca es vivia disfressant-se i anant pel carrer d'una societat a l'altra. Tant el Prado com el Retiro oferien programes d'orquestra doble a la nit del diumenge i dimarts, i conjunt musical per als petits a la tarda, que eren obsequiats amb caramels a l'entrada. Papèrets i serpentines acolorien l'ambient i les xatonades posaven el punt gastronòmic a la festa. El toc selecte el donava el *Panaché* amb el cùriós *lunch*. Aquests actes s'han mantingut amb més o menys matisacions durant les tres últimes dècades del segle XX.

l'Orbe m'aclama, per tot arreu se'm proclama, per Senyor del Carnaval; i sols sens altre fal·lera, que la de riure i ballar, hem resolt organitzar, un Carnaval de Primera!". Això succeïa el 1977.

En els dos anys següents es va engegant l'organització de la rua. No hi ha Carnestoltes. Es formaren algunes colles d'entre deu i trenta comparcers, molts grupets de tres o quatre persones, parelles i disfresses individuals. Hi havia un ús generalitzat de l'antifaç, amb serrell o tela penjant, amb nas o sense i carotes variades. L'ús de l'antifaç actualment s'ha desplaçat quasi totalment i es prefereix la cara descoberta amb maquillatge, alguns més elaborats, en què predomina la purpurina de reflexos. El vestuari també ha vist canviar la seva originalitat i imaginació per la complicació i el sofisticament en unes colles i en altres la senzillesa més absoluta imperada per una despesa mínima. Tot està organitzat i qui vulgui disfressar-se al Carnaval del 2000 ja ha d'haver-se apuntat en una colla

El 1976 s'organitza una comparssa retirista amb una camioneta Ebro guarnida amb unes fulles de palmera. Sembla que tingué èxit la idea perquè s'ha anat continuant i incrementant cada cop més el nombre de carrosses, rivalitzant Prado i Retiro per veure quin en té més i qui les fa més llúides. El Retiro ha destacat en aquests aspectes.

El Prado va tenir la pensada de disposar damunt d'un Meharí Ci troen ornat la figura del Carnestoltes, que sortí des de l'entitat fins al Cap de la Vila i al seu pas pels carrers repartia l'Auca del Carnestoltes del Prado, amb text i dibuixos de Jofre

i després de pagar uns diners li donaran un paquet amb la roba tallada, que caldrà que cusi a casa o la dugui a una modista que li entregarà la peça acabada la mateixa setmana de Carnaval, quasi sense emprovar, i el més freqüent es que aleshores s'assabenti de què va disfressat. També hi ha colles que ja fa mesos que tenen penja-

Hermoses vilatanes, digníssims sitgetans, nens tots petits i grans, serios y tarambanes.

Tant els de l'aristocràcia com hotelers i artesans, lo mateix els del Poble Sec, com els del Mar habitants.

Sitges i això està clar i perfectament a la vista, fa uns anys que viu trist, i la tenim que alegrar.

Ja ho sabem que no's ven res que hi ha qui passa fatigues, que's pleguen moltes botigues, i lo dels turistes està esplé.

Aquest món és una bola i convé fer-la rodar que'l ditxo ja ho diu ben clar: A les penes, xirinola.

Precisament perquè estem atropellats i ensopits, cal airecar els esperits per veure si ens revifem.

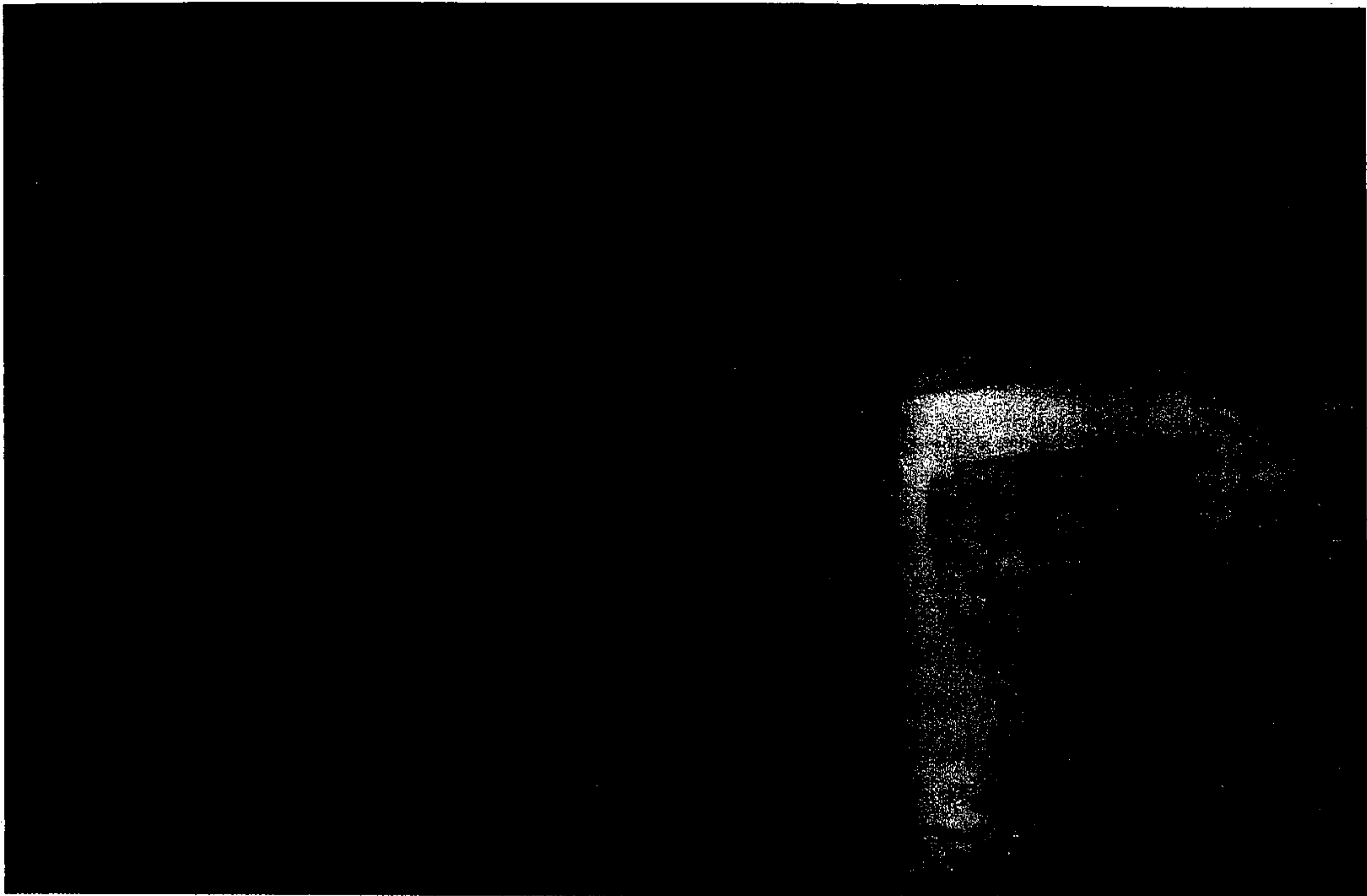
Moguts per aquest assortit de poderoses raons els del Prado, bons minyons, plens de fe ens hem reunit.

I sols sens altre fal·lera que la de riure i ballar hem resolt organitzar, un Carnaval de Primera!

Vilà. Un dels seus rodolins deia així: "Sóc del Casinet de Dalt, i avui tot és festa i dels rebassos."

de que va disfressat. També hi ha colles que ja fa mesos que tenen penja-

• La Cubana va encarregar-se del Carnestoltes del 1985

da la disfressa a l'armari, ho han fet tot en el secret més absolut, només els falta el barret que estan confeccionant en uns tallers especialitzats de Barcelona. Amb tot continua havent-hi qui una setmana abans s'empesca una disfressa i la realitza a última hora i surt aïlladament en el moment que vol i intenta posar-se o no a la rua. Els transvestits que tant rebombori han ocasionat en diverses ocasions no són tan presents a les rues de la dècada dels noranta, perquè alguns cops fins i tot havien estat tractats amb poc respecte cosa que va fer que preferissin fer les seves festes en locals d'ambient, i aquella atracció que en un moment van suscitar al públic assistent propi i forani només subsisteix en la rua puntualment, a vegades despertant admiració per l'elaborat de la disfressa i altres per l'espectacle d'enrenou que generen al seu entorn.

Les carrosses que circulaven en les rues en un primer moment eren poques, i van anar augmentant fins a la quarantena actual. Cada societat ha tingut el seu equip de constructors i dissenyadors. Al Retiro un dels caps

visibles és Abdon Vidal, ànima del Carnaval retirista. Al Prado l'equip constructiu ha anat variant de responsable: Joan Marsal, Ramon Artigas, i altres. Una carrossa es compon en essència d'una plataforma amb rodes, damunt de la qual es presenten elements escenogràfics amb una instal·lació adequada de llum i so, que és arrossegada per un tractor. La tècnica i els materials utilitzats és molt diversa, el més freqüent és l'ús de fusta, ferro, porexpan, pintura plàstica, quarços, tires de bombetes, fluorescents i purpurina. A vegades la decoració escenogràfica és substituïda per pòdiums o escales disposades estèticament i l'ornament de la carrossa el conformen els cossos dels comparsers que ballen al damunt.

El Dijous Gras de 1980 arribava a Sitges el Carnestoltes organitzat pel Retiro vestit amb frac i barret de copa. Van representar la figura del Carnestoltes i la comitiva els membres de l'Elenc Artístic del Patronat de Sitges conjuntament amb el Retiro. Aquesta col·laboració durà fins al 1982. El Dimecres de Cendra fou cremat el Carnestoltes a la platja de la Fragata

juntament amb elements de les carrosses que havien sortit a la rua. Des del 1980 el Carnestoltes és present a les festes de Carnaval.

La música principal que animava la festa de Carnaval era *El turuta* (R. de San José), marxa militar també usada a Vilanova i la Geltru en aquestes festes. És una música propícia per desfilant saltant i brincant al seu compàs. Altres elements esdevindran similars als emprats a la localitat veïna com és la merengada de Dijous Gras, acte no oficial ni anunciat a Sitges. Es podria descriure com una empastifada d'escuma d'afaitar i... tot, tret de merengues. Hi ha una imatge que suposo que es devia repetir amb diferents protagonistes, que és un botiguer sortint enfurismat d'un establiment del Cap de la Vila, indignat perquè li havien empastifat el seu aparador i agafant el responsable pel ganyot el sacsejava insultant-lo de mala manera a ell i als seus familiars. Sembla que després d'un parell d'anys es va adoptar la mesura de dur aquesta mena de ritual forani al Passeig de la Ribera. La proposta seria organitzar un autocar per dur els qui

vulguin gaudir d'aquesta tradició a Vilanova que és on es realitza amb totes les garanties de merenga pastissera.

Carnaval Carrusel s'estrenà el Dijous Gras de 1981 al Teatre Prado. Jofre Vilà proposà als components de l'Escola de Balls Populars del Casino Prado de fer un espectacle "revistero" per Carnaval, i posats a la feina van presentar aquest espectacle. L'èxit i la constància del Carrusel l'ha dut a continuar present en els carnivals, i a la Festa Major, durant vint anys que enguany celebren. Han estat 37 espectacles (40 si es compten representacions d'altres gèneres). El Carrusel ha proporcionat novetats i

• Colla de la Societat El Retiro, any 1985

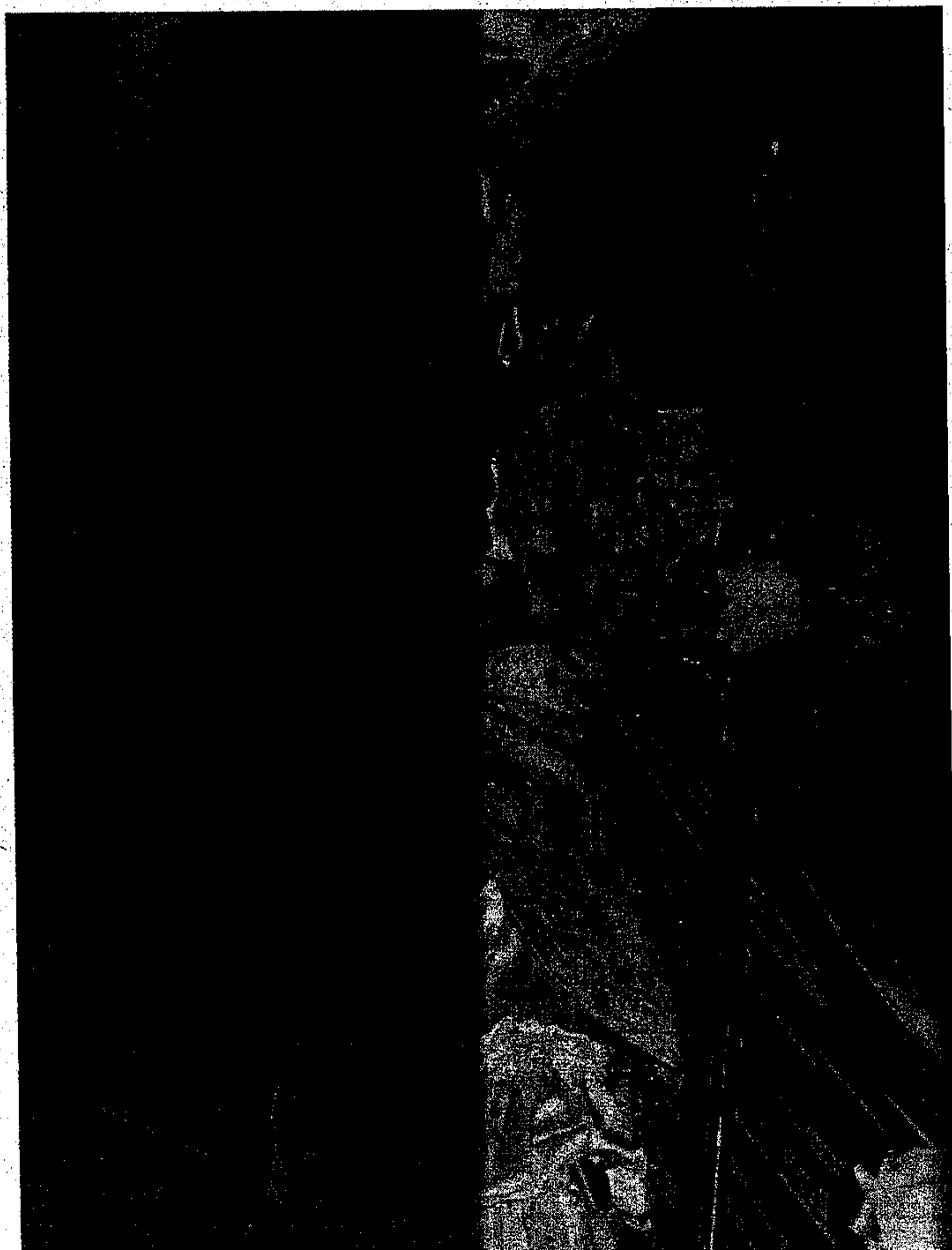
peripècies escèniques amb la participació de nombrosos vilatans. El carnaval del 2000 presentaran l'espectacle *Carrusel 20 anys*. El Retiro per la seva banda també ha presentat en diverses ocasions espectacles per les festes de Carnaval, la majoria dirigits

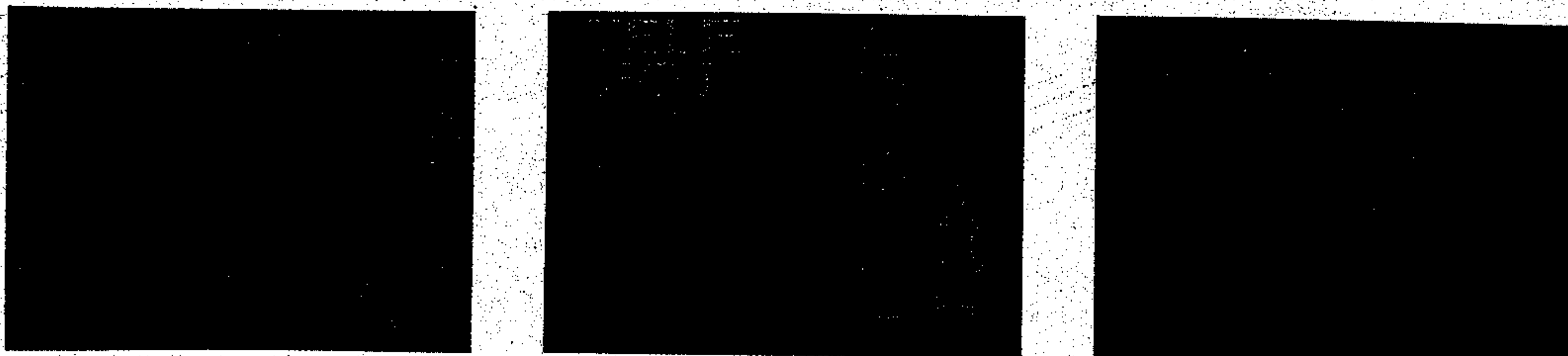
per Fina Fontanet.

El 1985, quan el grup de teatre La Cubana feia tres anys que s'havia professionalitzat li encarreguen que prepari la figura del Carnestoltes. Va ser ideada tota una *parafernàlia* festiva a l'estil de la companyia organitzadora. La carrossa del Carnestoltes era el camió grua de la brigada municipal guarnit amb farbalans i llacets que elevava el Carnestoltes a nivell dels balcons i el tornava a baixar fent onejar una immensa capa rosa sota la qual corrien amunt i avall disfresses de tota mena mostrant la trempera carnalera a tothom. El Dimecres de Cendra en Carnestoltes moribund damunt d'una carrossa llit va expirar a cops de bacallà mentre l'Adagio d'Albinoni sonava i sonava i una mena de monja transvestida intentava reanimar-lo inutilment.

Tele-Fot, "que si no te la fot avui te la fotrà demà" inicia les seves emissions el 1986, instal·lant els seus estudis en un entarimat al Cap de la Vila des d'on realitza connexions els dies de Carnaval per informar dels esdeveniments festius. Amb els anys ha anat variant la forma. La idea fou de Lluís Marcé, el nom i els guions de Blai Fontanals i ha comptat amb la col·laboració de molts sitgetans (Josep Maria Rosés, Carles Sánchez,

• 1985 Carnestoltes organitzat pel grup de teatre La Cubana

• Cartes d'ajust i de recurs de Tele-Fot

Mònica Gallardo...). Rafel Ibañez i Josep Maria Alegre han estat els responsables en diferents moments. El 1999 Tele-Fot va finalitzar la seva activitat segons un comunicat, perquè entenia que hi havia altres mitjans als quals els pertocava aquesta tasca. Des del passeig de la Ribera o des del Cap de la Vila Tele-Fot ha retransmès sempre les rues en directe. També s'han fet espais de producció pròpia com la telenovel·la *Embolica que fa fort* (1987) o *Fil a l'Agulla* protagonitzada per la colla Tocats de l'Ala (1998) i grans gales televisives com *Sitges Stars'87* (1987) presentat per Manel Coll on diversos sitgetans mostraven les seves habilitats artístiques a l'envelat.

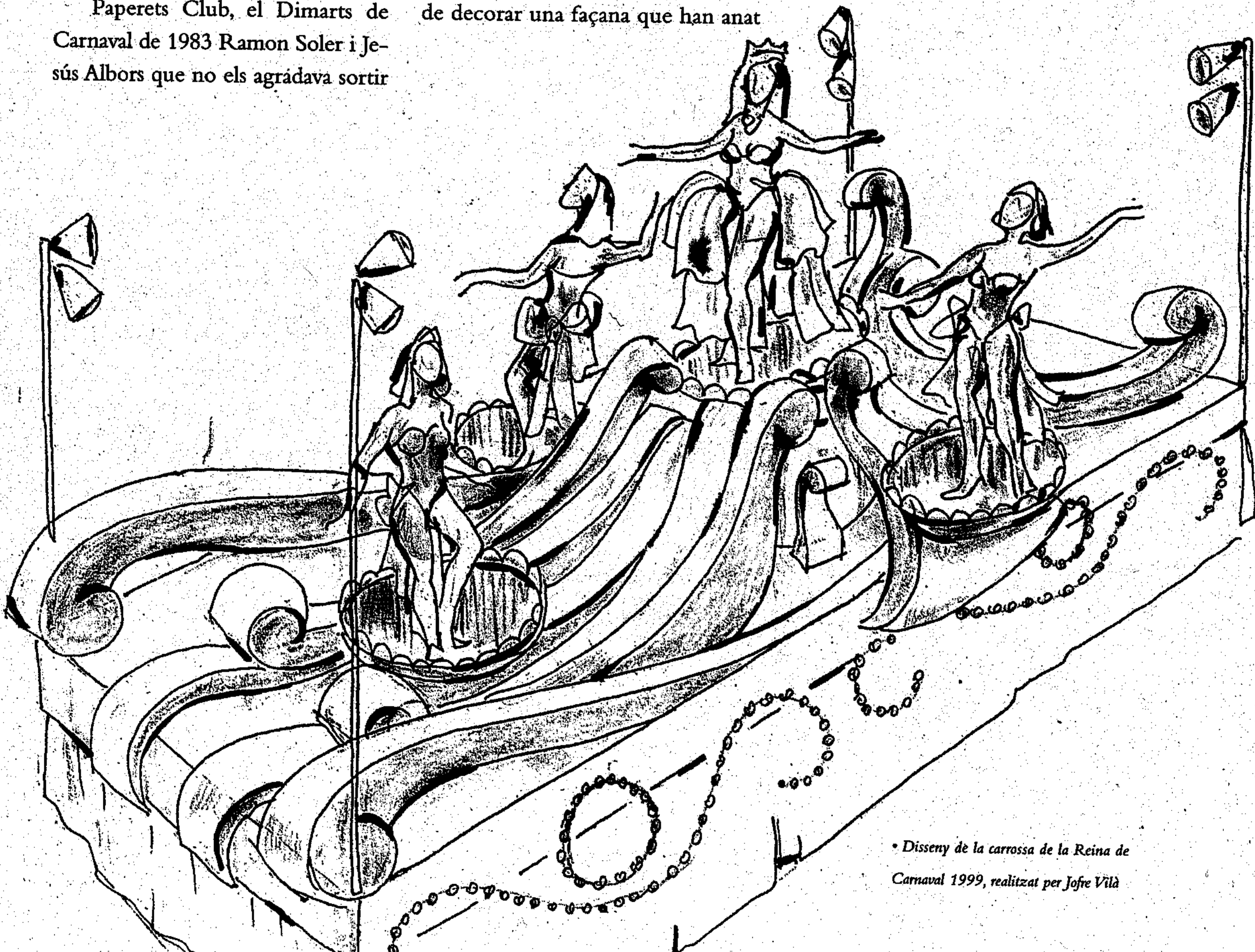
Paperets Club, el Dimarts de Carnaval de 1983 Ramon Soler i Jesús Albors que no els agradava sortir

a la rua però volien passar-s'ho bé i participar d'alguna manera en el Carnaval van decidir tirar paperets al pas de les comparses pel carrer de les Pallades des d'un balcó del primer pis del número 11. Hi van abocar grapats i grapats de papers tallats en rectangle (uns dos sacs de farina). La cosa es va anar engrescant i el 1986 van decorar la façana com si fos un infern.

El 1987 van organitzar conjuntament amb el Retiro el Carnestoltes. Paperets Club ha preparat fins al 1996 el personatge del Carnestotes i els actes d'arribada i *enterro*. Han anat combinant el model de cort francès amb altres models (follet, moro, xinès, pirata...). Però no han deixat de decorar una façana que han anat

variant de localització i llançant papers a cabassos. Ara els plantejaments inicials han variat una mica i alguns dels seus components també. El 1999 no van decorar cap façana.

El 1987, els Amics de la Sardana de Sitges organitzen al Retiro el Ball Vuitcentista amb la intenció de recordar els balls que es feien en el segle XIX i inicis del XX, amb el corresponent carnet de ball. Vestir-se d'època i ballar valsos, polques, el ball robot, el del fanalet... Degustar les begudes i els àpats que s'acostumaven a servir: refresc de menta, de grosella, i al final de la segona part el ressopó. La inquietud present en les successives edicions fou si la pinyata s'obri-

• Disseny de la carrossa de la Reina de Carnaval 1999, realitzat per Jofre Vilà

ria o no, però ara com ara ja és cosa ben assegurada. Aquest ball té atractiu també per a molts forasters que hi assisteixen.

D'una d'aquelles aferrissades reunions de Carnaval a l'Ajuntament va néixer la Reina, arran d'una proposta de Jofre Vilà. El Prado presenta la primera Reina del Carnaval de Sitges el 1987, en el decurs d'un sopar festa, un jurat integrat per representants de diverses entitats escollí la Reina i les Dames d'Honor.

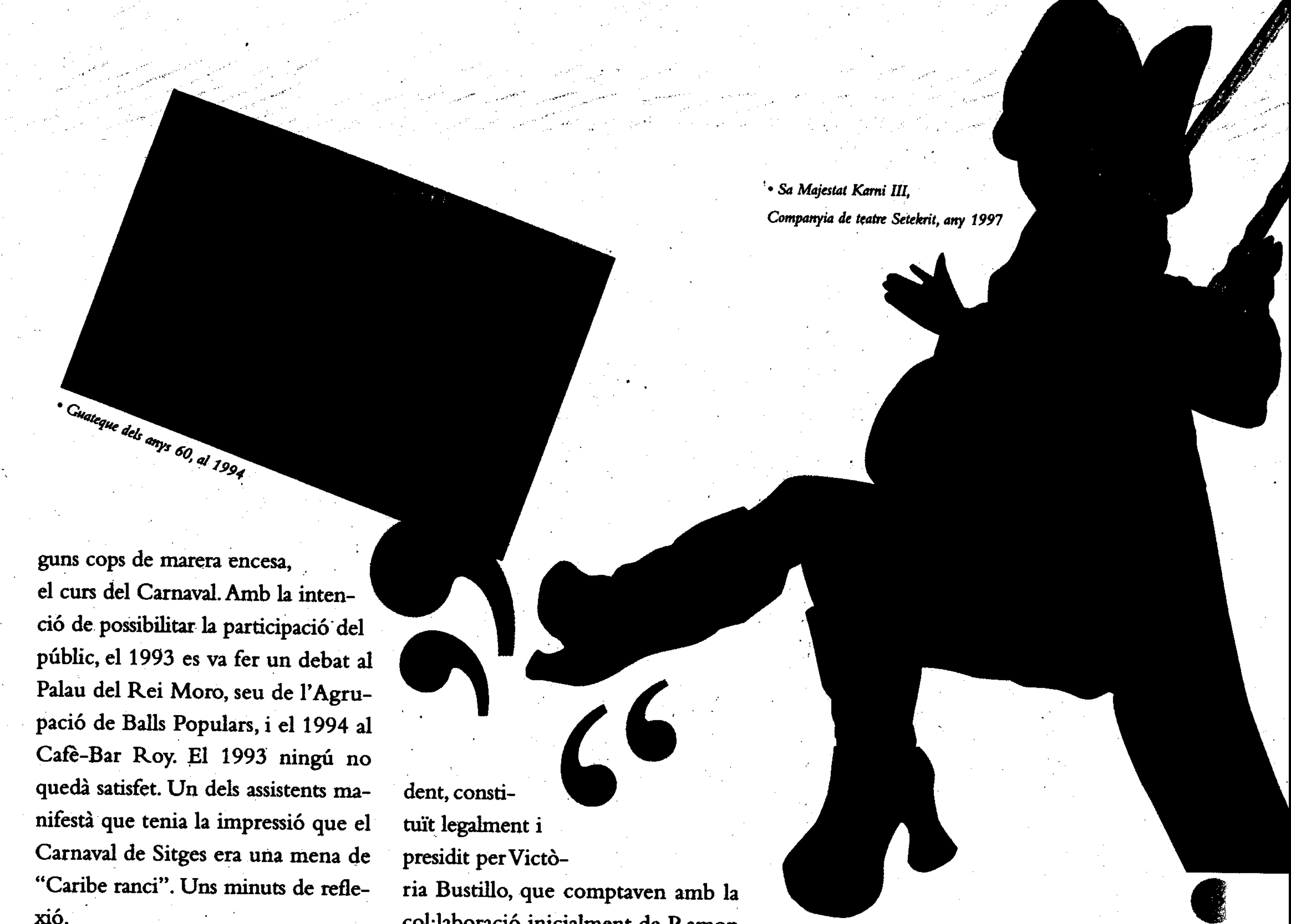
Carme Artigas i Ojeda, representant del Casino Prado, fou proclamada Reina i desfilà pels carrers de la vila en una carrossa al mig d'una flor que s'obria i es tancava. El personatge de la Reina del Carnaval ha ocasionat no poques polèmiques: la Reina ha d'anar davant o darrera de la rua; la Reina al mig; una Reina morena; el

Prado els dos dies darrera per no deixar la Reina sola... En definitiva el Carnestoltes obre la rua i la Reina la tanca. A partir de 1993 també hi ha Reina infantil. Voleu dir que no s'escauria també un Carnestoltes infantil? No seria cap barrabassada, en altres països de tradició carnavalera tenen els personatges adults i la seva versió infantil. Respecte a la legitimitat de la Reina, cal dir que a Sitges s'ha atorgat el títol de Mis o Reina del Carnaval en algunes ocasions pretèrites. A partir de 1998 la Comissió de Carnaval es fa càrrec de l'organització. El 1999 el personatge de la Reina passa un moment de crisi. Per al Carnaval del 2000 la Comissió encarrega a un grup la figura de la Reina.

El Concurs de Mestres Xatonaires de Sitges apareixia el 1988, al Pra-

do, amb la participació lliure de professionals, mestresses de casa i amants del xató. Els ingredients bàsics eren subministrats per l'entitat i el morter i el secret eren a càrrec del concursant. Calia realitzar quatre racions de xató, una per al jurat i la resta per a degustació del públic. Es concedí el primer premi a Maria Alzamora, que durant molts anys havia estat cuinera de l'Escola Pia. L'Impulsor fou Ramon Matas, quan ell no se'n pot fer càrrec el concurs deixa de celebrar-se (1992, V edició) i es reprèn a partir del 1997 (VI edició) organitzat pel Foment de Turisme.

Ràdio Maricel des dels seus inicis (agost 1988) ha participat en el Carnaval retransmetent en directe *l'Arribo* i *l'Enterro* del Carnestoltes. I ha propiciat els punyents debats pre i postcarnaval. On s'ha debatut, al-

• Guateque dels anys 60, al 1994

guns cops de marera encesa, el curs del Carnaval. Amb la intenció de possibilitar la participació del públic, el 1993 es va fer un debat al Palau del Rei Moro, seu de l'Agrupació de Balls Populars, i el 1994 al Cafè-Bar Roy. El 1993 ningú no quedà satisfet. Un dels assistents manifestà que tenia la impressió que el Carnaval de Sitges era una mena de "Caribe ranci". Uns minuts de reflexió.

El grup teatral A Tenti Potenti (actiu al Casino Prado entre 1988 - 1995), creà per al Carnaval del 1990 el Ball dels anys seixanta: un Guateque. Era un moment que tot just apuntava el *revival* dels anys 60. La festa omplia un dia, el Divendres Gras, on no hi havia cap activitat destacada i era destinada a un públic eminentment jove, cosa també en certa mesura desatesa. La feina en aquell moment fou cercar la música. Es va haver d'acudir a particulars que van deixar els seus discs de 45 r.p.m., enfundats en aquells àlbums de l'època. Uns anys després fou més fàcil aconseguir música per les moltíssimes reedicions que d'aquells temes es feren. A Tenti Potenti ho va organitzar les cinc primeres edicions; a partir de la sisena se'n farà càrrec la Comissió de Carnaval del Prado.

El 1994 un grup de comparsers del Prado, per desplaença amb certes opinions, potser malenteses, manifestades pel president de l'entitat, van decidir escindir-se i sortir pel seu compte. Es crea el Grup Independen-

dent, constituït legalment i presidit per Victòria Bustillo, que comptaven amb la col·laboració inicialment de Ramon Artigas. Els independents entren a la rua des del carrer de l'Illa de Cuba, ja que el Prado ho fa des del carrer de Francesc Gumà i el Retiro des del carrer de Santiago Rusiñol. Aquest Grup Independent es disposa entre el Retiro i el Prado, o a l'inrevés donat que aquestes dues entitats alternen l'ordre. El 1994 van treure al carrer set carrosses a la nit, també va organitzar comparsa infantil. El Grup Independent edita el seu programa de Carnaval propi i celebra les seves festes particulars.

"Sitges Carnaval, Sitges Carnaval, és el temps de la disbauxa, és el temps que tot s'hi val, Sitges Carnaval, alegria i gresca..." Janio Martí crea una cançó amb ritme de samba, segons paraules de l'autor, dedicada a Paperets, però amb la intenció que serveixi per a tot el Carnaval de Sitges. (Sitges Carnaval, lletra i música Janio Martí, 1995). Tot i ser una melodia fàcil de retenir cinc anys després és difícil de sentir-la a la rua. La música més utilitzada és música de discoteca o els èxits del moment. Al-

• Sa Majestat Karni III,
Companyia de teatre Setèkrit, any 1997

guns carrosses, poques, duen música referida al tema de la disfressa.

El 1997 es fa càrrec de crear el Carnestoltes Setèkrit Teatre amb una presentació novedosa i que variava en alguns aspectes l'esquema dels darrers deu anys. El 1998 la figura del Carnestoltes, que fins aleshores l'havia organitzat el Retiro amb col·laboració o no d'algun altre grup, passa a dependre directament de la Comissió del Carnaval de l'Ajuntament.

El 1999 va haver-hi Carnestoltes per partida doble, ens va arribar un Carnestoltes clonat: Clon I i Clon II, organitzat per la Colla Llantos que en anys anteriors s'havia distingit per l'originalitat de les seves disfresses. Un any van seduir a tothom amb el seu particular *striptease*.

Enguany, Carnaval 2000. Organitza el Carnestoltes un grup d'entusiastes de Sitges que canvien de nom cada cinc minuts. El cartell de les festes l'ha realitzat Eduard Sentís. La Reina del Carnaval la prepara el Club Natació Sitges. Sortiran una quarantena de carrosses. El pressu-

post: 28 milions. President de la comissió municipal, Ramon Soler. I segons el profeta Vicenç en el seu vaticini pel 2000: "Amb tota probabilitat, el Carnaval serà un èxit de participació, i serà millor que el de l'any anterior, i vindrà molta gent, i tocarà sostre, i es parlarà del model que volem, i de la beguda, i de les aturades al Cap de la Vila, i de la ploma i el far-do, etc, etc."

Fins aquí una síntesi de com s'ha esdevingut el Carnaval a Sitges en les darreres dècades del segle XX. Hi ha molts detalls o elements concrets

interessantíssims d'analitzar com l'evolució que han sofert les disfresses; o el tipus de música al so de la qual han dansat els comparsers; allò constant o les innovacions que ha sofert el programa d'actes; quina tipologia té el personatge del Carnestoltes; parlar de qui fa les disfresses i com les fa, les modistes, els teixits i altres materials; els continguts del predicot i el testament; les retransmissions televisives a nivell estatal; o referenciar els molts actes que a l'entorn del Carnaval s'han generat com el Concurs popular de disfresses al Cap de la Vila; Jazz al Cap de la Vila el dissabte de Carnaval; la Cursa de Llits Disfressats; Creuer de Carnaval Barcelona-Sitges i la Mar; el Concurs de Cartells de Carnaval la Festa Hawaiana... molts d'ells efimers.

Això depassa les pretensions d'aquest escrit, i proporciona material

per a un monogràfic exhaustiu.

Aquest article és un petit resum de les notes que he anat fent per la realització d'un reportatge radiofònic sobre el Carnaval del darrer quart de segle.

Les fonts documentals en què es basa són majoritàriament fruit de les converses amb testimonis directes o protagonistes del fet: l'arxiu sonor de Ràdio Maricel, els programes de Carnaval del Prado, del Retiro i del Grup Independent del període corresponent (localitzables en part en els arxius de les respectives entitats), programes oficials del Carnaval de Sitges, arxiu municipal, arxius particulars, *L'Eco de Sitges*, premsa comarca, *La Veu del Carnaval*, *La Palla* i Videoteques particulars.